

Robert SłabczyńskiUniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0002-9835-1516

Mikrotoponimy Beskidu Niskiego jako symptomy pogranicza¹

1. Pogranicze

Pogranicze stanowi przedmiot badań różnych dyscyplin naukowych, m.in. socjologii, archeologii, antropologii kultury, literaturoznawstwa, a także językoznawstwa. Powstało w związku z tym wiele różnych definicji tego terminu. Należy jednak zaznaczyć, że większość z nich ujmuje pogranicze jako terytorium oraz zjawisko społeczno-kulturowe związane z zamieszkiwaniem obok siebie dwóch lub więcej zbiorowości odmiennych kulturowo i etnicznie.

Pogranicze w aspekcie terytorialnym jest fizycznie określonym obszarem położonym przy granicy (choć nie jest to warunek konieczny), na ogół znacznie oddalonym od centrum, leżącym na przestrzennych obrzeżach systemu zorganizowanego politycznie, ekonomicznie, społecznie i kulturowo [Machaj 2000: 125–126].

Nieodłączną cechą drugiego aspektu stanowi zróżnicowanie etniczne i kulturowe, które charakteryzuje zbiorowości „trwale” osadzone w terytorium [Niedźwiedzka-Iwańczak 2020: 286]. Pogranicze jako zjawisko społeczno-kulturowe ma dwie zasadnicze formy. Pierwszą z nich jest współwystępowanie odmiennych tradycji i wartości, a także odmiennych tożsamości. Charakter tego pogranicza przejawia się w równoległym funkcjonowaniu dwóch języków w życiu codziennym, obyczajach specyficznych dla każdej grupy, podtrzymywaniu negatywnych stereotypów narodowych, w nielicznych tylko zapożyczeniach językowych oraz w rzutowaniu podziałów wyznaniowych i etnicznych na postawy polityczne, gospodarcze i społeczne [Machaj 2000: 126]. Można je określić za A. Kłoskowską jako sąsiedztwo „dezintegrujące”, dla którego

¹ Artykuł jest skróconą i zmodyfikowaną wersją obszernego fragmentu przygotowanej do druku monografii naukowej pt. *Mikrotoponimia Beskidu Niskiego*.

charakterystyczna jest tendencja do zamykania się w swoim świecie i do wytwarzania międzygrupowych antagonizmów [Kłoskowska 1996: 125]. Drugą formą jest przenikanie się kultur sąsiadujących grup, w rezultacie którego tworzy się społeczność pogranicza, jakościowo nowa całość społeczno-kulturowa, znajdująca odbicie w osobliwej tożsamości społecznej mieszkańców [Machaj 2000: 126]. Tę relację można nazwać sąsiedztwem „integrującym” – z wzajemnym poszanowaniem i przenikaniem różnych elementów kulturowych [Kłoskowska 1996: 125]. Według I. Machaj czynnikiem wpływającym na pogranicze są relacje historyczne, które kształtują nakładające się na sytuację współczesną dzieje terytorium, jego przynależności państwowej, przeobrażeń struktury społecznej i losów ludzi. Istotę tak pojmowanego pogranicza stanowi kontakt i wzajemne przenikanie się odmiennych kultur w sytuacji bezpośredniego sąsiedztwa [Machaj 2000: 126]. Według G. Babińskiego to właśnie przeszłość i doświadczenia dziejowe znajdują odbicie we współżyciu grup i w charakterze relacji między nimi [Babiński 1997].

2. Beskid Niski jako pogranicze

Beskid Niski stanowi przestrzeń, w której od setek lat stykały się terytoria państwowe i narodowościowe, przenikały obszary kulturowe, językowe, a także wyznania religijne. Mimo że leży przy granicy Polski i Słowacji, w niniejszej pracy ujmowany jest jako pogranicze wewnętrzne, głównie między narodem i zbiorowością etniczną niebędącą narodem – Łemkami [por. Babiński 1997: 46]. Polaków i Słowaków od wieków rozdzielał bowiem tzw. klin łemkowski, a oba narody nie miały ze sobą w przeszłości bezpośredniego kontaktu. Przed drugą wojną światową Beskid Niski był obszarem bardzo zróżnicowanym pod względem etnicznym. Zamieszkiwali go głównie Łemkowie i Polacy, mniejsze grupy tworzyli Żydzi i Cyganie. Łemkowie to jedna z czterech mniejszości etnicznych² w Polsce, zamieszkująca w zwartej populacji do roku 1947 obszar zwany Łemkowszczyzną, a obecnie, po wysiedleniach, rozproszonej w różnych regionach Polski i poza jej granicami [Fontański 2014: 7]. Ludność ta przywędrowała na tereny południowej Polski z falą osadnictwa wołosko-ruskiego trwającą od XIV do XVI wieku [Barwiński 1999: 54]. W polskiej literaturze naukowej mowa Łemków nie ma jednoznacznie określonego statusu, w przeszłości traktowana była głównie jako dialekt języka ukraińskiego [np. Stieber 1982; Rieger 1995: 10], obecnie przez niektórych językoznawców rozpatrywana jest jak odrębny język wschodniosłowiański [Fontański 2014]. W najnowszych opracowaniach łemkowszczyznę ujmuje się także jako „etnolekt wspólnoty etnicznej Łemków/Rusinów, zalicza-

² Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 roku o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/O/D20050141.pdf> [dostęp: 5.05.2021].

ny do języków wschodniosłowiańskich, o cechach pogranicznych – z licznymi elementami zachodnio- czy południowosłowiańskimi, wpływami węgierskimi, rumuńskimi, ale też z zachowanymi komponentami cerkiewno-słowiańskimi” [Duć-Fajfer 2018; por. także Fałowski, Hojsak 2020; Misiak 2015]. Należy zaznaczyć, że po wysiedleniach Łemków badany obszar stał się jednolity pod względem etnicznym, językowym i religijnym, a jedynie mikrotoponimy (poza nielicznymi już śladami kultury materialnej wymienionej mniejszości etnicznej) świadczą o dawnym zróżnicowaniu Beskidu Niskiego³. Współcześnie język mieszkańców badanego terenu zaliczany jest do dialektu małopolskiego. Należy jednak zaznaczyć, że obszar ten znajduje się na granicy dwóch dużych kompleksów gwarowych, pasa Pogórza i pogranicza wschodniego młodszego [por. Urbańczyk 1962]. W mowie mieszkańców Jaślik i okolicznych wsi przenikają się oba te systemy, ale nie występują w nim, co warto podkreślić, cechy specyficzne dla gwar małopolskich ani dla gwar kresowych [por. Kurdyła 2011: 13].

3. Mikrotoponimy jako symptomy pogranicza⁴

Interpretacja mikrotoponimów⁵ jako symptomów pogranicza opiera się na pościele znaków autorstwa Ch. Peirce’a, który podzielił je na wskaźniki (nazywane inaczej symptomami lub indeksami), ikony i symbole. Jak twierdzi uczony, „analiza istoty znaku [...] prowadzi do tego, że każdy znak jest determinowany swoim przedmiotem albo, po pierwsze, przez uczestnictwo we właściwościach przedmiotu, nazywam wtedy znak ikonem, albo po drugie, przez realny związek jego indywidualnej egzystencji z indywidualnym przedmiotem, nazywam wtedy znak wskaźnikiem, albo po trzecie, przez większą lub mniejszą pewność, że znak będzie interpretowany jako denotujący przedmiot w wyniku istniejącego nawyku, nazywam wtedy znak symbolem” [Buczyńska-Garewicz 1994: 63]. Taki podział jest bardzo ważny, ponieważ wskazuje na „różne powiązania znaków z ich wartością informacyjną. Przy indeksach było to powiązanie oparte na relacji przyczyna – skutek, przy ikonach na podobieństwie, a przy symbolach na konwencji” [Morciniec b.d.]. Jak podkreśla T. Milewski, symptomy „to zjawiska wywołane przez pewne przyczyny, które są

³ Do rodzinnych miejscowości zdecydowali się powrócić tylko nieliczni Łemkowie. Jak podaje Roman Reinfuss, w latach pięćdziesiątych do powiatu krośnieńskiego wróciło około 100 osób, które osiedliły się w Tylawie, Barwinku, Polanach i Zyndranowej [Reinfuss 1990: 132].

⁴ Do takiego ujęcia zainspirowała mnie praca Katarzyny Skowronek *Nazwy własne jako symptomy kultury (na przykładzie tytułów poradników autoterapeutycznych)* [2016].

⁵ Do mikrotoponimów zaliczam zarówno miana niewielkich obiektów zamieszkałych, jak i niezamieszkałych, o wąskim zasięgu komunikacyjnym, czyli nazwy części wsi, przysiółków i domostw, nazwy pól, łąk, lasów, polan, ścieżek, strug, mniejszych rzek, stawów, skał, głazów narzutowych itd. [por. np. EWojP 192; Lubaś 1963: 198; Zagórski 1984: 51; Rzetelska-Feleszko 1986: 56–57; Gałkowski 2012; Mrózek 2004: 65; Kornaszewski 1986: 10; Biolik 1994: 7; Mysza 2006: 40].

znakami jedynie dla odbiorcy wiążącego je z pewną treścią. Symptomy to znaki jednostronne” [Milewski 2004: 11]. Warto jeszcze dodać, że w logice symptom jest synonimem oznaki, tj. wszystkiego, co współwystępuje z jakimś stanem rzeczy i dzięki czemu – na podstawie łączącej ich więzi – można rozpoznać jego obecność [Ziemiński 1990: 10]. Interpretację, ujęcie mikrotoponimów jako symptomów pogranicza można w pewnym uproszczeniu zilustrować funkcjonowaniem tego terminu na gruncie medycyny, gdzie *symptom* oznacza ‘zjawisko poddające się ocenie lekarskiej i stanowiące podstawę do wnioskowania o czynnościach ustroju, jego narządów i tkanek’ [EPWN]. W sensie medycznym symptomami mogą być więc np. ból, podniesiona temperatura ciała, zmiany na skórze, które wskazują na zachodzące w organizmie człowieka pewne procesy chorobowe. Symptomy w ujęciu semiotycznym działają jak metonimie: są materialnymi manifestacjami jakiejś większej całości, o której z ich obecności można wnioskować. Są skutkiem jakiejś „większej” przyczyny. Symptom jest w tym ujęciu kategorią analizy kulturowej, wskaźnikiem/indekssem kulturowym, który stwarza „okazję” do interpretacji. Jest rodzajem kodu, za pomocą którego kultura (podobnie jak ludzkie ciało) daje sygnał, że coś istotnego dzieje się w głębi, pod powierzchnią zjawisk [Skowronek 2016: 49–51]. Interpretacja mikrotoponimów jako symptomów pogranicza możliwa jest na poziomie funkcjonowania nazwy jako podtekstu, ale nie w odniesieniu do pojedynczej nazwy, lecz pewnego zbioru [por. Rutkiewicz-Hanczewska 2013: 95]. Zgromadzone mikrotoponimy zostaną przedstawione w trzech grupach: jako symptomy pogranicza etniczno-językowego, religijnego i socjokulturowego.

Materiał onimiczny pochodzi z 21 wsi należących administracyjnie do gmin Jaśłiska, Dukla i Rymanów w powiecie krośnieńskim w województwie podkarpackim. Badaniami objęto zarówno miejscowości zamieszkałe (Jaśłiska, Posada Jaśłiska, Daliowa, Wola Niżna, Moszczaniec, Królik Polski, Zawadka Rymanowska, Tylawa, Barwinek, Zyndranowa), jak również obszary dawnych wsi łemkowskich wyludnione po drugiej wojnie światowej i ponownie niezasiedlone (Lipowiec, Czeremcha, Wola Wyżna, Rudawka Jaśłiska, Jasiel, Surowica, Polany Surowiczne, Darów, Szklary, Kamionka).

Podczas badań terenowych, kwerendy archiwalnej oraz na podstawie analizy różnych materiałów kartograficznych zgromadzono 1761 mikrotoponimów.

3.1. Symptomy pogranicza etniczno-językowego

Kilkusetletnie sąsiedztwo Polaków i Łemków znalazło odzwierciedlenie w języku, m.in. w licznych zapożyczeniach leksykalnych, ale szczególnie wyraźnie zaznaczyło się w warstwie nazewnictwa. Mimo że oba języki zachowały swoją odrębność, to ich długa koegzystencja spowodowała wzajemne przenikanie się, mieszanie się, powstanie onimów zawierających elementy polskie i łemkowskie, świadczące współcześnie o dawnym pograniczu.

3.1.1. Nazwy powstałe na bazach polskich i bazach łemkowskich

Dla terenów pogranicznych charakterystyczne jest występowanie mian należących do różnych systemów językowych. Współcześnie pod względem frekwencji nazw używanych przez mieszkańców badanych wsi przeważają formy polskie (co jest oczywiste ze względu na wysiedlenie Łemków), ale w przeszłości przeważały onimy łemkowskie. Symptomami dawnego pogranicza są liczne mikrotoponimy polskie i łemkowskie odnoszące się do różnych obiektów i reprezentujące wszystkie grupy semantyczno-motywacyjne wymieniane w literaturze onomastycznej, por. wybrane przykłady:

a) nazwy charakteryzujące:

– nazwy wzniesień i ich części: *Berdo* (por. łem. *berdo* ‘skała (np. w potoku)’ [JR 29], bojk. *berdo* 1. ‘obsuwisko górskie’, 2. ‘w ogóle stroma góra, przepaść’ [NGB 17]), *Górka*, *Bereh*, *Debra*, *Dybria*, *Hora*, *Horb* (por. łem. *horb* ‘góra’, *horbok* ‘pagórek’ [ZS II 30]), *Horbek*, *Bily Horbek*, *Kriwyj Horbek*, *Hirka Kaminna*, *Wierzchowina* (por. *wierzchowina* ‘najwyższa, nieco spłaszczona część góry lub wyżyny’ [SJP Dor.]), *Werchowyna*, *Wierzch* (*wierzch* ‘szczyt górski, wierch’ [SJP Dor.]), *Średni Werch* (por. łem. *werch* ‘szczyt góry’ [JR 139]), *Suchy Wirch*, *Szczob* (por. łem. *szczob* ‘wierchołek góry’ [ZS II 73]), *Plazyny* (por. łem. *plazyny* ‘płaszczyny’ [ZS II 57]), *Zwezło* (por. *zwezło* ‘stok góry, który się obsunął („zwiózł”) na dół’ [ZS II 84]), *Ubicz* (por. *ubicz* ‘bok góry’, ‘zbocze’ [ZS II 76]; *Ubocz* (łem. i bojk. *ubicz*) ‘zbocze, stok góry’ [NWDS 172]), *Wapno*, *Żbyry* (por. łem. *żbyr* ‘kamienista ziemia, której nie można głęboko zaorać’ [JR 154]), *Suchy Wirch*;

– nazwy wodne: *Bystry Potok*, *Poticzok*, *Słotwina* (por. *słotwina* (ukr. *solotwyna*) ‘źródło słone lub kwaśne’, ‘słone bagno’, ‘potok o słonej (kwaśnej) wodzie’ [NWDS 151]), *Słotwina*, *Sucha Rika* (por. łem. *rika* ‘rzeka’, ‘potok’. Zdr. *riczka* – pol. ‘rzeczka’ [JR 162]), *Zimna Studzienka*, *Bołczaniec* (por. bojk. *bołvhanie* ‘wielkie kamienie’, por. rum. *bolovan* ‘blok skalny’ [NGH 33], *bolhanie* ‘wielkie kamienie’ [NGH 32]; por. także huc. *bowcz* ‘głębia w rzece, potoku’ [UTH 95]), *Kamienka*, *Wapenna*;

– nazwy lasów, pól, nieużytków: *Skalka*, *Kisiolsza* (por. ukr. *kyseľycja* ‘kwaśne źródło’, ‘kwaśna łąka’, pol. *kisielica* ‘woda zawierająca kawas węglowy’, ‘szczawa’, w ukr. ‘rodzaj kisielu’ dial. ‘szlam, muł, grząskie błoto’ [NWDS 75]), *Jama*, *Równia*, *Kamińczyki*, *Kauna* (por. bojk. *kaľnyj*, *kalnyj* ‘błotnisty’ [NGB 39]; por. ukr. *kaľnyj* ‘mętny, błotnisty’ [NWDS 70]), *Koryniówka* (por. łem. *koriń* ‘korzeń’ [JR 69], łem. *koren* ‘korzeń’ [JH 112]), *Krzemieńce*, *Kremńanyca*, *Kupiny* (por. *kupinka* ‘kretowisko’ [JR 73]), *Łęgi*, *Łuh*, *Bila Hlyna* (por. łem. *hlyna* ‘gлина’ [JR 53], łem. *biłyj* ‘biały’ [JR 30]), *Czerwienica*, *Siwice*, *Siwina*, *Długie Łąki*, *Dołhe Zahony* (por. łem. *zahin* ‘zagon’ [JR 147]), *Kut* (por. ukr. *kut* ‘kąt’ [NGH 188]), *Płatki*, *Serednia Debr*, *Szeroka Łąka*, *Berezynky* (łem. *bereza* ‘brzoza’, także ‘las brzozowy’; *berezyna* ‘las brzozowy’ [JR 29]), *Buki*, *Buckilczyk*, *Czemeryca* (łem.

czemerycia ‘roślina lecznicza, z jej korzeni robi się lekarstwo na bóle żołądka (kwitnie żółto, nie ma owocu)’ [JR 40]; ukr. *czemerycja* ‘ciemierzycy’ [NGH 144]), *Graby*, *Grabiki*, *Las Hrabyna* (por. ukr. *hrab* ‘grab’ [NGH 85]; *hrabnik* ‘las grabowy’ [ZS 30]), *Jasionowy Potok*, *Jasiennik*, *Jawornik*, *Jawirnyk*, *Jedlicznik*, *Jedlina*, *Malynniki* (por. pol. *maliniak*), *Mochna* (por. bojk. *mochnatyj* ‘pokryty mchem’ [NGB 44]; por. huc. *moch* ‘meh’ [Janów 2001: 128]), *Modrzyna*, *Paportyne* (por. *paporot* ‘paproć’ [ZS II 54; Janów 2001: 156]; *paportyna*, *paportina* ‘paproć’ [JR 95]); *Rokita*, *Rokyty Krywe* (por. łem. *rokyta* ‘gatunek wierzby’ [JR 112]; ukr. *rokyta*, pol. *rokita* ‘gatunek wierzby’ [NGH 146]; *rokita* rodzaj ‘wierzby’ [SE Brückner 461], *Smereki*, *Sosny*, *Wilchowa* (por. łem. *wilcha* ‘olcha’ [JH 33]), *Olszyny*, *Barwinki*, *Czaszcz* (por. ros. *czaszcz* ‘gąszcz’ [ZS II 16]), *Czereśnia*, *Jabłonka*, *Koprywiska*, *Koprziwiczna* (por. łem. *kopriwa* ‘pokrzywa’ [ZS 40]; por. *koprywa* ‘pokrzywa’ [JR 69]), *Astrjabec* (por. łem. *astrjab* ‘jastrząb’ [JH 12], ukr. *jastrib* ‘jastrząb’ [NWDS 67]), *Sobolec*, *Borsuczyny*, *Wilcza Jama*, *Wółcze Jamy*;

b) nazwy lokalizujące:

– nazwy wodne – *Dalni Potok*, *Dalnyj Potik*, *Pierwsza Rzeka*, *Potok Przedni*, *Potok Zadni*, *Zapadni*, *Młynówka*;

– nazwy lasów, pól, nieużytków, gór: *Pid Bukom*, *Pid Jablinką*, *Pod Lasem*, *Pod Kamieniem*, *Pod Bieszczadem*, *Pod Bukami*, *Midzi Debrami*, *Midziternie*, *Medziriczne*, *Między Potokami*, *Tretia Łuka*, *Drugi Wierch*.

c) nazwy kulturowe:

– nazwy wzniesień: *Dział*, *Dił*, *Łazowa Góra* (por. ap. *laz*), *Patryja* (*patrija*, *patryja* ‘wieża trinaugulacyjna lub widokowa’ [ZS II 55]);

– nazwy lasów, pól, nieużytków: *Zrąb*, *Zrub*, *Czerież* (por. łem. *czerteż* ‘obszar wykarczowany’ [ZS II 17]), *Czerieżyna* (por. *czerteżyna* ‘drzewo odarte z kory’ [NGH 34]), *Czereniny* (por. bojk. *czerenyna* ‘spalony zrąb pod uprawę pola’ [NGB 19]), *Łatowiska* (por. ukr. *litowyszcze* ‘miejsce w lesie, w którym przebywa bydło’ [NWDS 89]), *Łaz*, *Pasika* (por. łem. *pasika* ‘zrąb, miejsce, gdzie wyrąbano las pod uprawę’ [JR 163]), *Pastwisko*, *Potasznia*, *Ławeczki*, *Parkany*, *Ogrody*, *Hriady*, *Husakówka* (por. łem. *hus* ‘gęś’ [JR 58]), *Koziniec*, *Lniska*, *Łoneczki*, *Łuczyska*, *Łuczysko*, *Pasterniki*, *Pastwinyk*, *Paświsko*, *Perelohy* (por. łem. *perelih* ‘ugór’ [JR 98]), *Przegrody*, *Stawiska*, *Worotca* (por. łem. *worotcia*, *woritcia* ‘małe wrota’ [ZS II 80]), *Zahorody*.

Osobno należy wymienić nazwy pochodzenia rumuńskiego, chociaż rozpoznawane za pomocą medium łemkowskiego, np. *Syhty* (por. bojk. *syhtla* ‘las jodłowy gęsty’, z rum. *sîhla* ‘gęsty wysoki las’ [NGB 31], ukr. *syhtla* ‘gęsty las iglasty’ (w nazwach w całych Karpatach) [NWDS 162]), *Hruń* (huc. *gruń* 1. ‘wzgórze, pagórek’, 2. ‘grzbiet, szczyt góry’ [NGH 37–38], por. pol. *grań* ‘nagi skalisty grzbiet góry’, ‘ostra krawędź (niekoniecznie góry)’ [SE Sławski I 340]), *Prełuka* (por. *prehuka* ‘łąka, polanka wśród lasów’, *prehuka* ‘sianożęć, łąka’, ‘polanka pośród lasów’, z rum. *prelucă* ‘polana, łąka w lesie’ [NGH 45], *Kamarka* (łem. *komarnyk*, czyli bojk. ‘serownia’, z rum. *komarnic* ‘serownia’ [NGB 107], por. ukr. *komarnyk*

‘szałas pasterski’ (rum. *comarnic*) [NGH 157]), *Magura* (por. bojk. *magura* ‘wysoka, odosobniona góra’, z rum. *magura* ‘góra’ [ZS II 46]; huc. *magura* ‘wysoka góra’, z rum. *măgura* ‘odosobniona mała góra’; ‘wysoka góra’ [NGH 42].

3.1.2 Substytuty i hybrydy polsko-łemkowskie

Obszary pograniczne charakteryzuje również zjawisko dostosowywania toponimów innojęzycznych do rodzimych wzorców nazewniczych [por. Wysoczański 2006: 319]. W adaptacji do polskiego systemu językowego (nazewniczego) nazw łemkowskich wydziela się elementy fonetyczne, morfologiczne i leksykalne. Jednak, jak podkreśla Janusz Rieger, „rozdzielenie to należy traktować z dystansem. Często można mieć wątpliwości, czy chodzi o różnice fonetyczne, czy zapożyczenia leksykalne (związane z rozwojem jakiejś głoski czy grupy głosek): tak samo zapożyczano nazwy *Berehy*, *Wołosate*, *Smerek*, *Dołżyca* jak *Bahnówate*, *Stuposiany*, *Kalnica*. Granica pomiędzy elementami «fonetycznymi» i «leksykalnymi» jest tu płynna, prawdopodobnie przebiega ona w sferze adaptacji, w zależności od tego, jakie elementy łatwiej, a jakie trudniej poddają się substytucji” [Rieger 1993: 251]. W badanym materiale skutek interferencji można obserwować głównie na poziomie substytucji leksykalnej, morfologicznej (rzadko fonetycznej), występujących m.in. w różnego rodzaju formach o charakterze hybrydalnym, czyli nazw pojedynczych albo komponowanych, które zawierają co najmniej jeden element rodzimy i jeden element obcy (łemkowski) [por. Witalisz 2016; Zabawa 2019]. W zgromadzonym materiale można wyróżnić następujące przykłady wzajemnego oddziaływania na siebie polszczyzny i łemkowszczyzny:

a) substytuty leksykalne – nazwom łemkowskim odpowiadają substytuty polskie, por. np. *Mutnyk* – *Mętnik* (por. por. łem. *mutnyk* ‘mętny potok’ [NWDS 108]), *Welykyj Bystryj* – *Wielki Bystryj*, *Potik Wilchowy* – *Potok Olchowy*, *Dalnyj Potik* – *Dalni Potok* (por. *dalny* ‘potok płynący przez dalej od wsi położone pole’ [NWDS 41]), *Matysilskyj Potik* – *Matysów*, *Dił* – *Dział*, *Hromadzkij Lis* – *Las Gromadzki*, *Markił Łaz* – *Marków Łaz*, *Hryckił Łaz* – *Hryców Łaz*, *Bahnyste* – *Bagniste*, *Jawirnyk* – *Jawornik* (por. *jawirnyk*, *jaworyna* ‘las jaworowy’ [NGB 23]), *Korołyckij Lis* – *Królicki Las* (por. nazwę miejscowości Królik Polski, Królik Wołoski), *Kociaczij Zamek* – *Koci Zamek*, *Synyj Bereh* – *Siny Brzeg*;

b) hybrydy polsko-łemkowskie obejmujące nazwy, w których:

- do łemkowskich podstaw dodane zostały polskie sufiksy (-ówka, -ównia). Proces ten występuje głównie w odniesieniu do nazw części wsi i domostw utworzonych od łemkowskich antroponimów: *Burdasziwnia* – *Burdaszównia* (por. *Burdasz*), *Wariankiwnia* – *Wariankównia* (por. *Warianka*), *Kopczywnia* – *Kopczównia* (por. *Kopcza*), *Hackiwnia* – *Hackównia* (por. *Hacko*), *Maciwnia* – *Macównia* (por. *Mac*), *Sztyfuriwnia* – *Sztyfurównia* (por. *Sztyfura*);

- do polskich podstaw dodany został sufix łemkowski *-yj*, np. *Pusty Łazok* – *Pustyj Łazok* (łem. *porožnij* [Domaradz 2002: 89]), *Zimny Potok* – *Zimnyj Potok* (ukr. *studenyj* ‘zimny, chłodny’ [NGH 79]);

c) nazwy komponowane zawierające jedną formę polską i jedną łemkowską. Warto zaznaczyć, że substytucja dotyczy częściej członów odróżniających, rzadziej utożsamiających, por. np. nazwy strumieni *Hryśkił Potok*, *Krótki Poticzok* (por. łem. *potik* ‘potok’, zdr. *poticzok* [JR 105], ukr. *kurtyj* ‘krótki’ [NGH 135], *Czerwony Horbok Jaśliśka Put* (por. łem. *put* ‘droga’ [JH 186]), *Szklarski Dół*;

d) zmiany w zakresie fonetyki:

- wymowa frykatywnej głoski *ř* w postaci *rž* lub *rš* (taka realizacja jest charakterystyczna dla współczesnych gwar Jaślik i okolicznych miejscowości), por. np. *Jawornik* – *Ĳavoržnik*, *Ĳavornik*, *Wierzchgóra* – *V'Ĳyršxgŭra*, *Wierzchowina* – *V'Ĳyršxŭvina*, *V'Ĳyšxŭvina*, *Pod Wierzchowiną* – *Pŭd V'Ĳyršxŭvŭnŭm*;
- zastępowanie ukraińskiego (łemkowskiego) *y* przez *i* [por. Rieger 1993: 251], np. *Kamfyniarka* – *Kmafiniarka*, *Kytowiec* – *Kitowiec*;
- redukcja samogłosek nieakcentowanych, np. *Dŭ Vŭlańskij Drŭgi*, *Na Dŭlińe*.

Występowanie substytutów, hybryd polsko-łemkowskich świadczy o wzajemnym oddziaływaniu na siebie polszczyzny i łemkowszczyzny. Wpływy te wynikają ze specyficznej koegzystencji językowo-kulturowej, głównie kontaktów osobistych, ale także formalnych, związanych np. z rozpatrywaniem spraw urzędowych. Polonizacja czy ukrainizacja mogła być zamierzona, ale mogła też polegać na użyciu jednego spośród kilku funkcjonujących w gwarze wariantów [Czopek 1988: 133]. Wybór jednej z kilku form uzależniony był od sytuacji komunikacyjnej, w której dany mikrotoponim miał być użyty.

3.2. Symptomy pogranicza religijnego

Beskid Niski to również obszar, na którym sąsiadowały dwa wyznania religijne – rzymskokatolickie oraz greckokatolickie. I choć współcześnie jest to obszar jednolity pod tym względem, to w systemach mikrotoponimicznych badanych wsi przetrwało wiele nazw – symptomów dawnego sąsiedztwa dwóch obrządków. Najczęściej są to onimy o charakterze dzierżawczym odnoszące się do pól, lasów, wzgórz, por. nazwy związane z:

- wyznaniem greckokatolickim: *Na Popadyni*, *Popadina* (por. łem. *popadia* ‘żona księdza’ [JR 59]; por. huc. *popadia* ‘żona księdza greckokatolickiego lub prawosławnego’ [Janów 2001: 176]; *popadina* ‘własność popadii (żony popa)’ [ZS II 59]), *Popił Lis*, *Popiwska Hora*, *Popiwski Potok*, *Popiwszczyzna* (por. łem. *popiwszczyzna* ‘księżę pole’ [JR 104]), *Popostwo*, *Popińska Dołyna*, *Popowa Hora*, *Popowe Czoło* (por. *czoło* ‘wyniesienie, wzniesienie’ [Mrózek 1998: 236]), *Popowe Perełohy* (por. łem. *perelih* ‘ugór’ [JR 98]; łem. *pereloh*

‘w lesie, nigdy (?) nie orane’ [JR 98]), *Popów Łazek, Popówka, Klebańskij Łaz, Klebański Potok, Za Cerkwią, Cirkwiwnyj Łas, Łany Cerkiewne, Nad Cerkwią, Rystwo* (por. łem. *Roždestwo, Riztwo* ‘Boże Narodzenie’ [JR 113], *Do Diaczka* (por. łem. *djak* ‘pomocnik księdza w cerkwi, czytający Apostoł’ [JH 68]));

- z wyznaniem rzymskokatolickim: *Łaz Kościelny, Łąka Kościelna, Wygon Kościelny, Księża Kamarka, Księża Łąka, Księża Studnia, Za Kościołem, Zakonnickie, Zakonnicki Potok, Wikarówka, Boża Męka, Pod Świętym Janem, Koło Krzyża, Święta Woda, U Jana, Organistówka*. Warto spośród nich wyodrębnić mikrotoponimy pochodzące z okresu, kiedy część badanego obszaru była prywatną własnością biskupów przemyskich: *Łan Biskupi, Łany Biskupie, Biskupie Łąki, Biskupij Lis, Buczki Biskupie*.

Do symptomów pogranicza religijnego można również zaliczyć inne mikrotoponimy polskie i łemkowskie, tożsamość etniczna na badanym obszarze wiązała się bowiem z tożsamością religijną – Łemkowie byli wyznania greckokatolickiego albo prawosławnego, Polacy natomiast rzymskokatolickiego.

3.3. Symptomy pogranicza socjokulturowego

Symptomy pogranicza socjokulturowego odnoszą się głównie do przeobrażeń dotyczących struktury etnicznej badanego obszaru oraz zmian, jakie zaszły w przestrzeni nazwicznej, krajobrazie Beskidu Niskiego po przesiedleniu ludności łemkowskiej. Wiele mikrotoponimów stanowi onimiczne znaki ponownych akcji osiedleńczych. W zależności od zakresu i charakteru zmian można podzielić je na trzy podstawowe grupy.

3.3.1. Nazwy funkcjonujące w miejscowościach, z których wysiedlono Łemków i ponownie je zasiedlono przez ludność pochodzącą przeważnie z innych stron Polski. Doskonały przykład takich przeobrażeń stanowi Moszczaniec – dawniej wieś łemkowska, dzisiaj popegeerowska osada. W latach pięćdziesiątych XX wieku w miejscu chyży łemkowskich powstały budynki Państwowego Gospodarstwa Rolnego – obory, magazyny, warsztaty oraz osiedle pracownicze składające się z niewielkich bloków mieszkalnych wraz z całą infrastrukturą komunalną. Po pewnym czasie nowi mieszkańcy Moszczańca, nie mając kontaktu z przesiedloną ludnością łemkowską, stworzyli własny system nazwiczny ułatwiający im poruszanie się w przestrzeni osady. Z badaną miejscowością związane są więc zespoły mikrotoponimów: dawny (wykreowany przez Łemków) i współczesny.

Nazwy łemkowskie odnosiły się w większości do różnych obiektów położonych wokół wsi: gór, np. *Wysoka Kiczura, Hruń, Kiczera, Kiczera Długa, Pańska Hora, Popielak* (także las), *Srybny Dział, Haburne*; potoków: *Cerkowny, Dyryków, Łupewnik, Moszczaniec, Moszczansky Mętnik, Pański, Spawianczyn, Rokitowiec*;

lasów: *Berezyny, Iryska, Jedlina, Mutnik, Pod Osłyska, Riczki*; pól: *Medzipotoki, Mutniki, Pańskie, Popiwskie, Łazy, Srebinki*; innych obiektów: *Jama, Bukowa Dołyna*. Tylko jeden mikrotoponim – *Hydziówka* (domostwo) – związany był z obszarem zabudowanym.

Miana występujące dzisiaj w Moszczańcu są efektem funkcjonalnego (uwzględniającego obiekty mieszkalne, gospodarcze, usługowe), a także zawodowego (praca w pegeerze albo w zakładzie karnym) przyswajania przestrzeni [por. Jałowiecki 1991: 191–195], wiążą się głównie z aktywnością mieszkańców w granicach obszaru zabudowanego albo w najbliższym jego sąsiedztwie, por. nazwy: *Komórki, Na Hydroforni, Na Oczyszczalni, Na Pegerze, Na Przedszkolu, Na Zakład, Sześciorak, Pegerowskie, Klawiszowskie*. Mikrotoponimy wyznaczają więc kierunki, określają położenie obiektów ważnych dla funkcjonowania społeczności danej wsi. Tylko dwa onimy nawiązują do przeszłości osady: *Cmentarz* (część osiedla, gdzie znajduje się cmentarz łemkowski) oraz *Sad* (miejsce po dawnym sadzie łemkowskim). Występowanie nowych nazw ogranicza się głównie do zabudowanego osiedla albo jego najbliższego otoczenia, nie dotyczy pól, obiektów znajdujących się dalej od granic osady – wyjątki stanowią miana *Gajówka, Jasielska Droga*.

Oba systemy nie mają elementów wspólnych, różnią się zasięgiem terytorialnym, motywacjami nazewniczymi, funkcjonalnym i zawodowym postrzeganiem przestrzeni. Różnice te są spowodowane sposobem zagospodarowania obszaru, zmianą charakteru miejscowości oraz modelu funkcjonowania rolnictwa – dawne niewielkie rodzinne gospodarstwa zastąpiono po wojnie jednym kilkusethektarowym państwowym gospodarstwem, co wpłynęło na aktywność mieszkańców i zakres opanowania obszaru wokół osady. Zilustrować to można przykładem dotyczącym przyswojenia przestrzeni miasta np. przez rzemieślnika mającego swój warsztat obok mieszkania, i taksówkarza, dla którego obszarem pracy jest całe miasto [por. Jałowiecki 1991: 195]. Pola rozrzucone wokół wsi wymuszały niejako na dawnych mieszkańcach znajomość topografii i orientację w przestrzeni. Większość mieszkańców nowej osady wykonywała prace na obszarze zabudowanym, stąd różnice w liczbie nazw i ich motywacji – wśród starszych mikrotoponimów przeważają miana topograficzne, wśród młodszych kulturowe.

3.3.2. Nazwy występujące w miejscowościach zamieszkałych pierwotnie przez ludność łemkowską, a po jej wysiedleniu przez polskich osadników pochodzących z sąsiednich wsi. Dla mikrotoponimii takich osad charakterystyczne jest występowanie trzech warstw nazewniczych, które tworzą: a) miana utworzone przez nowych mieszkańców wsi, b) miana występujące tylko w dawnej społeczności łemkowskiej, c) miana wspólne dla obu społeczności, zostały bowiem przejęte (na podstawie kontaktów, relacji sąsiedzkich) przez nowych mieszkańców od Łemków. Funkcjonowanie i powstawanie wymienionych warstw można przedstawić na przykładzie mikrotoponimii Zawadki Rymanowskiej. We wsi zachowała się część dawnej zabu-

dowy, a nowi mieszkańcy – pochodzący m.in. z pobliskich miejscowości Lubatowa i Jasionka – przejęli część nazw funkcjonujących w społeczności łemkowskiej, od niektórych tworząc substytuty w języku polskim, por. *Frycziwka, Las Gromadzki (Hromadzkij Lis), Morskie Oko, Piotruś, Potok Tereściański, Wołowa, Złota Bania, Ługi, Biały Potok, Słotwice*. Ciekawą grupę stanowią nazwy (ojkonimy i anojkonimy) utworzone przez nowych mieszkańców Zawadki Rymanowskiej. Wśród mian obiektów zamieszkałych przeważają nazwy domostw, które upamiętniają dawnych właścicieli gospodarstw, por. *Do Celaka, Do Kawočki, Do Kiceja, Do Mitra, Do Petynka* (konstrukcje te pierwotnie mogły być nieco dłuższe, wskazywały bowiem „drogę do Celaka”, „drogę do Kawočki” itd. Wymienione nazwy stanowią więc ciekawe przykłady form zredukowanych o człon „droga”), *Galajdówka, Gonosówka*. Onimy z drugiej grupy odnoszą się do pól, niewielkich wzniesień, części lasów, por. np. *Borówkowa Góra, Czerwona Górka, Potoki, Pasieka, Trzy Purolki, Buki, Pod Bukami, Równie, Zapadliska, Kopiec*. Według źródeł miana te nie występowały przed drugą wojną światową, stanowią więc symptomy ponownego procesu nominacyjnego, przebiegającego w nowym kontekście nazewniczym, na który duży wpływ ma lokalizacja w przestrzeni; typ aktywności; uczestnicy; cele, plany, intencje, wiedza użytkowników [por. Cieślíkowa 2010]. Nazwy te są wyrazem uporządkowania przestrzeni według potrzeb nowej mikrosocjeczności. Największą grupę stanowią jednak miana, które funkcjonowały dawniej tylko wśród Łemków (część z nich przetrwała w formie spolonizowanej), odnoszące się do obiektów leżących dalej od granicy między Lubatową a Zawadką Rymanowską, czyli w strefie znajdującej się poza obszarem kontaktów międzysąsiedzkich, por. nazwy: *Bołczaniec, Czeremszana Dolina, Debry, Dralów Bereh, Horbek, Bereh, Jawornik, Kamieniec, Kiczera, Kiczurka, Liszna, Liszny, Łany Cerkiewne, Młaka, Oblinka, Oboci, Płazyny, Podpietrus, Rozputie, Ruskie Smreki, Słotwina, Szczob, Wapnisko, Watuliwka, Zakamieniec, Zdziar*.

3.3.3. Mikrotoponimy występujące na obszarze wsi, w których przestrzeń była współdzielona przez ludność polską i łemkowską, a wysiedlenia dotknęły tylko Rusinów. Taką miejscowością jest Posada Jaśliska, w której do lat czterdziestych XX wieku ludność polskiego i łemkowskiego pochodzenia mieszkała obok siebie. Przestrzeń (obszar zabudowany, pola, lasy) była więc współdzielona przez dwie grupy etniczne, co znalazło odzwierciedlenie również w mikrotoponimii. Ze względu na bliskie sąsiedztwo dobrze zachowały się mikrotoponimy powstałe na gruncie zarówno języka polskiego, jak i łemkowskiego (powstawały także formy mieszane), np. *Krywostaje, Czerteż, Debrze, Horbek, Brzeżki, Bucznik, Górka, Kozacki Potok, Łoneczki, Olszyny, Pod Lasem, Przedgórze, Przygoje, Debra/Debria, Koziniec (Kozinec), Krzemieńce (Kremnancy), Księżę Buczki (Księżę Bućky), Łuh, Kamfyniarka (Kamfiniarka), Skarżonki (Skarżinky), Wierzchgóra (Wierrchgóra), Horyszniańska Droga, Horyszniańskie Pole*.

Zakończenie

Zgromadzone podczas badań mikrotoponimy pozwalają na ich interpretację jako symptomów dawnego pogranicza. Mimo że współcześnie język, kultura, struktura etniczna badanego obszaru nie odzwierciedlają już stanu przedwojennego, to zachowane mikrotoponimy są onimicznymi znakami dawnej różnorodności kulturowej, na którą składał się wielopokoleniowy dorobek głównie Łemków i Polaków, w mniejszym stopniu także Żydów i Romów. Nawarstwiające się przez wieki mikrotoponimy (najstarsze pochodzą z XIV, a najmłodsze z XXI wieku) są obecnie symptomami różnych fal osadniczych (np. kolonizacji wołoskiej, por. nazwy *Lespedar*, *Dziurdź*, *Młaka*, kolonizacji niemieckiej – *Morbach*) i akcji przesiedleńczych. Dostarczają wiedzy o dawnych i współczesnych mieszkańcach wsi beskidzkich, ich zróżnicowaniu etnicznym, stosunkach własnościowych, prowadzonej działalności rolniczej i pozarolniczej, ważnych dla nich wydarzeniach. Choć większość zebranych mikrotoponimów dla obecnych mieszkańców badanego obszaru pod względem motywacji nazewniczej jest już niejasna, to w kontekście badań naukowych stają się one bardzo wyraźnymi symptomami dawnego pogranicza etniczno-językowego, religijnego oraz zmian społeczno-kulturowych.

Rozwiązanie skrótów

Słowniki i opracowania naukowe

EPWN – *Encyklopedia PWN* (online: <https://encyklopedia.pwn.pl>).

EWoJP – *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk, Wrocław 1978.

JH – J. Horoszczak, *Pierwszy słownik łemkowsko-polski*, Legnica 1993.

JR – J. Rieger, *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie*, Warszawa 1995.

NGB – J. Rudnicki, *Nazwy geograficzne Bojkowszczyzny*, Lwów 1939.

NGH – S. Hrabec, *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*, „Prace Onomastyczne”, nr 2, Kraków 1950.

NWDS – J. Rieger, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, Wrocław 1969.

SE Brückner – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1993.

SE Sławski – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I–V, Kraków 1952–1982.

SJP Dor. – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski>

UTH – M. Jurkowski, *Ukraińska terminologia hydrograficzna*, „Monografie Sławistyczne” 22, Wrocław 1971.

ZS II – Z. Stieber, *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. II: *Nazwy terenowe*, Łódź 1949.

Inne

bojk. – bojkowski

huc. – huculski

łem. – łemkowski

ros. – rosyjski

rum. – rumuński

ukr. – ukraiński

Bibliografia

- Babiński G., 1997, *Pogranicze polsko-ukraińskie. Etniczność, zróżnicowanie religijne, tożsamość*, Kraków.
- Barwiński M., 1999, *Współczesna tożsamość etniczna i kulturowa Łemków na obszarze Łemkowszczyzny – uwarunkowania i konsekwencje*, „Acta Universitatis Lodzensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica” 2, s. 53–69.
- Biolik M., 1994, *Mikrotoponimia byłego powiatu ostródzkiego*, Olsztyn.
- Buczyńska-Garewicz H., 1994, *Semiotyka Peirce’a*, Warszawa.
- Cieślíkowska A., 2010, *Nazwy własne w kontekście społecznym w pracach Marii Malec i Kazimierza Rymuta* [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, t. 1, red. R. Łobodzińska, Łask, s. 13–22.
- Czopek B., 1988, *Nazwy miejscowe dawnej ziemi chełmskiej i bełskiej (w granicach dzisiejszego państwa polskiego)*, Wrocław.
- Duć-Fajfer H., 2018, *Zasady latynizacji alfabetu łemkowskiego*, <http://ksng.gugik.gov.pl/pliki/latynizacja/lemkowski.pdf> [dostęp: 12.11.2021].
- Fałowski A., Hojsak W., 2020, *Łemkowskie etymologie*, Kraków.
- Fontański H., 2014, *Studia nad składnią łemkowską*, Katowice.
- Gąkowski A., 2012, *Terminologia onomastyczna*, <https://onomastyka.uni.lodz.pl/strona-glowna/terminologia-polska> [dostęp: 12.11.2021].
- Jałowicki B., 1991, *Człowiek i przestrzeń* [w:] *Socjologia. Problemy podstawowe*, red. Z. Krawczyk, W. Morawski, Warszawa, s. 194–198.
- Janów J., 2001, *Słownik huculski*, Kraków.
- Kłoskowska A., 1996, *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa.
- Kornaszewski M., 1986, *W sprawie klasyfikacji nazw terenowych. Uwagi i propozycje*, „Onomastica”, XXX, s. 5–15.
- Kurdyła T., 2011, *Funkcje formantów rzeczownikowych w polszczyźnie ludowej (na przykładzie trzech wsi podkarpackich)*, Kraków 2011.
- Lubaś W., 1963, *Nazwy terenowe powiatów jasielskiego i krośnieńskiego*, cz. 1, „Onomastica”, VIII, s. 195–236.
- Lubaś W., 1964, *Nazwy terenowe powiatów jasielskiego i krośnieńskiego*, cz. 2, „Onomastica”, IX, s. 123–163.
- Machaj I., 2000, *Pogranicze* [w:] *Encyklopedia socjologii*, t. 3, red. H. Domański i in., Warszawa, s. 125–128.
- Milewski T., 2004, *Językoznawstwo*, Warszawa.
- Misiak M., 2015, *Językowy obraz DOMU w etnolekcie łemkowskim. Analiza danych słownikowych*, „Slavistica Vilnensis”, 60, s. 61–73.
- Morciniec N., b.d., *Znak językowy wśród innych znaków*, www.morciniec.eu/26,znak_jezykowy_wsrod_innych_rodzajow_znaku [dostęp: 5.05.2021].
- Mrózek R., 1998, *Nazwy terenowe* [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków, s. 231–257.
- Mrózek R., 2004, *Nazwy geograficzne w zróżnicowaniu motywacyjno-funkcjonalnym* [w:] *Nazwy własne w języku, kulturze i komunikacji społecznej*, red. R. Mrózek, Katowice, s. 65–87.
- Myszka A., 2006, *Toponimia powiatu strzyżowskiego*, Rzeszów.
- Niedźwiecka-Iwańczak I., 2020, *Pogranicze* [w:] *Studia nad granicami i pograniczami. Leksykon*, red. E. Opiłowska, M. Dębicki, K. Dolińska, J. Kajta, Z. Kurcz, J. Makaro, N. Niedźwiecka-Iwańczak, Warszawa, s. 283–294.

- Pelcowa H., 2019, *Pogranicze językowe i kulturowe polsko-wschodniosłowiańskie w obliczu tendencji globalizacyjnych (na materiale gwar Lubelszczyzny)*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. LXVII, s. 263–275.
- Reinfuss R., 1990, *Śladami Łemków*, Warszawa.
- Rieger J., 1993, *Elementy ukraińskie w toponimii polskiej i w toponimii Polski*, „Acta Universitatis Lodzensis, Folia Linguistica” 27, s. 247–253.
- Rieger J., 1995, *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie*, Warszawa.
- Rutkiewicz-Hanczewska M., 2013, *Genologia onimiczna. Nazwa własna w płaszczyźnie motywacyjno-komunikatywnej*, Poznań.
- Rzetelska-Feleszko E., 1986, *Pomorze Zachodnie*, Warszawa.
- Skowronek K., 2016, *Nazwy własne jako symptomy kultury (na przykładzie tytułów poradników autoterapeutycznych)*, „Onomastica”, LX, s. 47–67.
- Stieber Z., 1982, *Dialekt Łemków. Fonetyka i fonologia*, Wrocław.
- Witalisz A., 2016, *Rozporekgate a oscypekgate, biznesowy a casualowy: angielsko-polskie hybrydy we współczesnej polszczyźnie*, „Język Polski”, z. 4, s. 65–74.
- Wysoczański W., 2006, *Odniesienia międzyjęzykowe w świetle nazw miejscowych pogranicza polsko-ruskiego*, „Acta Polono-Ruthenica”, XI, s. 307–329.
- Zabawa M., 2019, *Cybermycha, full wersja, poboczny boss: angielskie półkalki i konstrukcje hybrydalne w potocznej polszczyźnie użytkowników komputerów*, „Język Polski”, z. 4, s. 30–44.
- Zagórski Z., 1984, *O podziałach nazw terenowych*, „Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego, Prace Językoznawcze” X, s. 51–56.
- Ziemiński 1990, *Logika praktyczna*, Warszawa.

MICROTOPONYMS OF BESKID NISKI AS SYMPTOMS OF BORDERLAND

Summary

This paper describes the microtoponyms of the south-eastern part of the Beskid Niski region, which before World War II was inhabited mainly by Lemkos and Poles. In spite of the fact that the examined area lies on the border of Poland and Slovakia, in this paper it is treated as an internal borderland, mainly between a nation (Poles) and an ethnic community that is not a nation (Lemkos). The microtoponyms collected during the research are interpreted as linguistic signs revealing phenomena and processes connected with the coexistence of groups of people who differ in language, culture and religion. In this paper selected issues concerning microtoponyms as symptoms of ethno-linguistic, religious and socio-cultural borderlands are discussed successively.

Key words: microtoponym, borderland, symptom